

A természetközeli erdőgazdálkodás Pro Silva Europa által vallott alapelvei I.

Bevezetés

A PRO SILVA a természetes folyamatokra alapozott erdőgazdálkodást szorgalmazó erdészek 1989-ben Szlovéniában alapított európai szövetsége.

A tartamosság fogalmának tág értelmezésére alapozva, a PRO SILVA a következő oldalakon rögzíti a jelenlegi erdőgazdálkodás négy kiemelten fontos kérdéskörével kapcsolatos álláspontját:

1. a felelősségteljes erdőgazdálkodás és erdőhasználat alapelvei,
2. a biodiverzitás fenntartása,
3. az idegenhonos (exóta) fajok alkalmazása és
4. az erdők ökológiai szerepe a tájban.

Az így értelmezett tartamosság hangsúlyozása mellett a PRO SILVA a természetes folyamatokra épülő erdőgazdálkodást támogatja. Ily módon az ökológiai és ökonómiai kockázatok csökkennek.

A PRO SILVA meggyőződése, hogy a mereven szabályozott uniform gazdálkodásról PRO SILVA szemléletű erdőgazdálkodásra és erdőművelésre való átállás az erdők állományfejlődésének csaknem minden stádiumában elkezdhető.

Az erdő védelme, az erdőgazdálkodás és az erdőhasználat bizonyos erdőállomány-típusokban hozzájárulhat az erdő felújításához és megőrzéséhez.

A PRO SILVA az ilyen természetközeli erdőgazdálkodás gyakorlatba ültetését az alábbi módokon támogatja:

- információcsere az európai nemzeti csoportok között,
- bemutató területek létrehozása,
- találkozók és terepi programok szervezése a bemutató területeken,
- oktatási és kutató intézményekkel, valamint egyéb szervezetekkel való együttműködés.

Ezek az irányelvek a PRO SILVA elnökségi tagok között lefolytatott sok vita és tárgyalás eredményeként alakultak ki. Azt a célt szolgálják, hogy gyarapodjanak az erdő által nyújtott szolgáltatások mind a jelen, mind a jövő generációi számára.

Fajgazdag újulat

A PRO SILVA erdészeti alapelvei

Általános alapelvek

A PRO SILVA azokat az erdőgazdálkodási stratégiákat támogatja, amelyek oly módon optimalizálják az erdei ökoszisztémák fenntartását, védelmét és használatát, hogy az erdők tartamosan és gazdaságosan tölthessék be ökológiai, szociális és gazdasági szerepüket. A PRO SILVA által támogatott erdőgazdálkodás piaci és nem piaci célokat egyaránt szolgál, és a teljes erdei ökoszisztémát figyelembe veszi.

A tartamosságot a lehető leghatékonyabban értelmezve a PRO SILVA szerint az erdők négy rendeltetés betöltésével szolgálják a társadalmat:

1. az ökoszisztémák megőrzése,
2. a talaj és a klíma védelme,
3. faanyag és más termékek termelése,
4. rekreációs, közjóléti, kulturális lehetőségek nyújtása.

1. Az ökoszisztémák megőrzése

Az ökoszisztémák fenntartása adja az erdők védelmi, termelési és közjóléti rendeltetésének alapját. Bármilyen célokra is akarja a társadalom az erdőt használni, ezek az erdőben előforduló életformák életképességén és kölcsönhatásaik épségén alapulnak. Ezért az

ökoszisztémák megőrzése – s amennyiben szükséges, helyreállítása – a legfontosabb feladat.

Az erdei ökoszisztémák kiemelt jellemzői:

- a növény- és állatfajok lokális és regionális sokfélesége (fajdiverzitás);
- az egyes fajok evolúciós fejlődését lehetővé tevő genetikai változatosság a lokális populációkon belül (genetikai diverzitás);
- az ökoszisztémák lokális és regionális sokfélesége (tér- és időbeli szerkezeti diverzitás);
- az ökológiai folyamatok érvényesülése (természetes és természetstörű erdődinamika);
- a fajok közötti ökológiai kapcsolatrendszer;
- az erdő környezetével (makro-, mezo- és lokális klíma, környező táj) való kölcsönhatásai.

A PRO SILVA az alábbi alapvető módszereket ajánlja az erdei ökoszisztémák működőképességének biztosítására:

- a természetes erdei vegetációmin-tázatok szigorú figyelembevétele (vagyis fenntartása vagy helyreállítása) az erdőgazdálkodás során;
- a talaj termőképességének megőrzése a folyamatos erdőborítás és biomassza fenntartása révén (a holt faanyag visszahagyását is beleértve);

- az elegyes erdők elterjesztése, különös tekintettel a ritka és veszélyeztetett fajokra;

- az idegenhonos fajok alkalmazásának olyan esetekre korlátozása, ahol ez gazdasági kényszer, de ekkor is csak olyan esetekben, ahol bizonyos mennyiségi és minőségi korlátok között foltosan elegyíthetők az eredeti növényzettel;

- különleges esetekben a fahasználatról való teljes lemondás.

Az erdei ökoszisztémák megőrzésének fent említett céljai és módszerei összhangban vannak az 1992-es Riói Konferencia határozataival.

Az erdők védelmi, termelési és közjóléti funkciói mind a teljes ökoszisztéma megőrzésén alapulnak, s mindegyik rendeltetés a maga sajátos módján fontos a társadalom számára.

2. A védelem

A védelmi rendeltetés fontos összetevői a következők:

- a természetes talajerő és talajszerkezet védelme vagy rekonstrukciója (talajvédelem);

- a természetes erdőtípusok (társulások) védelme (élőhelyvédelem);

- a tipikus és ritka vagy veszélyeztetett fajok védelme (fajvédelem);

- az erózió elleni védelem (erózióvédelem);

- a víz védelme és tisztítása (vízvédelem);

- az erdei klíma és a környező tájra gyakorolt hatásának megőrzése, illetve javítása (helyi és regionális klímavédelem);

- a légköri szén megkötésének fenntartása vagy fokozása (a földi klíma védelme);

- a levegőminőség védelme, illetve javítása (emisszióvédelem);

- a zajártalom elleni védelem (zajvédelem);

- a látványt zavaró tájsebek elrejtése (látványvédelem).

A védelmi rendeltetés legtöbb összetevője egyben integrált része az erdei ökoszisztémák megőrzésének, attól nem elválasztható és külön sem kezelhető.

A védelmi rendeltetés megvalósítására a PRO SILVA a következő *módszereket* tekinti alapvetőnek:

- a folyamatos erdőborítást is magában foglaló holisztikus szemlélet elfogadása;

- bizonyos biológiai értékmegőrző feladatok megvalósítása a gazdálkodás folyamán, speciális intézkedések révén,

mint például a fahasználatoknak, az exóta fajok alkalmazásának, a műtrágyázásnak, a kitermelési módszereknek, a talajvíz elvezetésének a korlátozása;

- különböző védettségű erdőterületek regionális hálózatának létrehozása, ami néhány, emberi beavatkozásoktól teljesen megkímélt rezervátumot is tartalmaz;

- sajátos stratégiák alkalmazása olyan fizikai védelmi feladatok ellátására, mint az erózió megelőzése, a vízellátás védelme, a látványvédelem, a szennyező anyagok lekötése.

3. A termelés

A PRO SILVA a fenntartható erdei ökoszisztémákat tekinti az ökonómiai tartamosság alapjának. A társadalom számára a termelés és a védelem egyaránt fontos. A legszélesebb értelemben vett tartamosság, az optimális termelés-

kenység folyamatos fenntartása csak a védelmi funkciók csorbítatlan érvényre jutása mellett lehetséges. Ezért azoknak a termelési stratégiáknak nincs létjogosultsága, amelyek figyelmen kívül hagyják a védelmi rendeltetéseket.

A PRO SILVA kiáll az erdővel való gazdálkodás és az újratermelhető faanyag hasznosítása mellett.

Tekintettel a tartamosság általános alapelveire, a termelési funkció lényegesebb kritériumai a következők:

- a talaj termőképességének fenntartása,

- az erdei ökoszisztémák és a faanyagtermelés folyamatosságának biztosítása,

- a természetes anyag- és energiaforgalom fenntartása.

A PRO SILVA e kritériumok teljesülésének biztosítására a következő *módszereket* ajánlja:

A módszer működik

- a talaj termékenységének védelmére folyamatos (állandó) erdőborítás fenntartása;
- a természetes erdődinamikai folyamatok teljes hasznosítása;
- az állományok értékének növelése készletgondozó használatok (szálas, nevelővágás) alkalmazásával az állományfejlődés minden szakaszában;
- a fakészlet optimális szinten tartása;
- törekvés a növedék és a használat egyensúlyának megteremtésére, minden gazdálkodási egységen belül;
- az erdő stabilitásának növelése, s ezzel a termelés kockázatának következetes csökkentése a faegyedek és facsoportok stabilizálása révén;
- az erdőnevelés és a fahasználat folyamán minden egyes faegyed szerepét szem előtt kell tartani;
- a tarvágások és az erdőre káros hatást gyakorló egyéb módszerek elkerülése;
- az egyes fák kitermelésének idejét meghatározó előírások (vágásforduló, faállomány vágáskora) mellőzése;
- az erdőfelújításnak az erdőnevelés szerves részeként való értelmezése;
- az erdő spontán felújulásának és fejlődésének elősegítése az egyes fák kivágása (szálas) és a hosszú felújítási időtartamú csoportos szálasvágás révén, beleértve:

- természetes újulat és a természetes törzsszámcsökkentés (mortalitás) által nyújtott lehetőségek kihasználását is;
- olyan fahasználati módszerek alkalmazása, melyek nem károsítják az erdőállományt és a talajt;
- az erdő szerkezetéhez és jellegéhez illő gépek alkalmazása;
- az ökoszisztémában idegen anyagok (műtrágya és növényvédő szerek) használatának korlátozása a lehetséges legkisebb mértékre;
- a vadsűrűség és a vadeltartó képesség egyensúlyának helyreállítása;
- olyan erdőgazdálkodás folytatása, amely elsősorban az erdőnevelésre és a vágásra érett faegyedek kitermelésén alapul, s amelyet indokolatlanul nem befolyásolhat a felújításra való törekvés.

4. A közjóléti funkció

A PRO SILVA felismerte, hogy az erdő egyre fontosabb szerepet kap az ember testi és lelki egészségének megőrzésében, különösen a sűrűn lakott európai országokban.

Az erdők közjóléti funkciójának alapját a következő jellemzők adják:

- az erdő alkalmassága az ember testi-lelki felüdítésére csendes, környezetbarát formában;
- az erdőnek az a képessége, hogy táplálja az embernek az erdőhöz és a

természethez fűződő hagyományos érzelmi kötődését (az erdő titokzatossága, mítoszok és tündérmesék);

- az erdőnek az a tulajdonsága, hogy őrzi a kulturális hagyományokat (az erdő mint a festészet, költészet, zene tárgya, ihletője).

A PRO SILVA a következő módszereket ajánlja az erdő közjóléti funkciójának fokozásához, megvalósításához:

- az üdülés nyugodt formáinak elősegítése, megfelelő turistaút-hálózat és más üdülési berendezések kínálatával;
- amennyiben szükséges, az üdülési kínálat és berendezések speciális területekre koncentrációja;
- csendes erdőzónák létesítése, amely lehetőséget teremt az erdő „megtapasztalására” (a nyugodt gondolkodásra, álmodozásra, a természetbe olvadásra);
- szép alakú fák és más látványosságok (színek, virágok, gyümölcsök, cserjék és lágyszárúak stb.) megőrzése, kialakítása;
- vonzó erdőkép fenntartása a változatos erdőszerkezetek megőrzése és kialakítása révén;
- érintetlenül hagyandó erdőterületek kialakítása, ahol a természet a maga szabad útját járhatja;
- erdei rétek, tisztások, völgyek, sziklakibúvások, vizek, kilátópontok stb. megőrzése.

Elegendő jövő

Pro Silva eredmény

A PRO SILVA meggyőződése, hogy a közjóléti funkció a fent javasolt természetközeli erdőgazdálkodás alkalmazásával általában automatikusan megvalósul. Ezen túlmenően intézkedések csak különleges esetekben szükségesek.

Az erdőgazdálkodás során az erdő üdülési funkciójára való odafigyelés nagymértékben ellensúlyozhatja az egyre urbanizáltabb, technikai civilizációban élő modern ember életfeltételeit.

A PRO SILVA és a biológiai sokféleség

A PRO SILVA egyik legfontosabb célkitűzése az erdő összes értékének megőrzése és növelése, beleértve mind a társadalom számára nyújtott, mind az erdő belső saját értékeit. Ennek az értéknek nagyon fontos része az erdei ökoszisztémában jelenlévő életformák és organizmusok teljes spektruma.

Ezek a változatos élőlények és életformák az erdők különböző fejlődési és szukcessziós fázisaihoz kötődnek, beleértve egyebek között a leépülő/pusztulási fázisokat, a nyílt területeket, az álló- és folyóvizeket. Egy erdei ökoszisztémában élő szervezetek sokfélesége az adott terület biodiverzitását tükrözi, s egyben része a szélesebb értelemben vett globális biodiverzitásnak is.

A biodiverzitás a bonyolultabb és

primitívebb élőlényeket egyaránt magában foglalja, még akkor is, ha azoknak nincs közvetlen hasznuk, kereskedelmi értékük a társadalom számára.

A faji változatosság – mint a globális biodiverzitás része – megőrzése az erdő alapvető funkciójának tekintendő. Ez az a tény, amelyet el kell fogadnunk, tekintet nélkül arra, hogy milyen felismerhető kapcsolatban áll az emberi szükségletekkel.

A faji változatosság megőrzésének – a biodiverzitás belső értékén felül – lényeges szerepe van az erdő emberi társadalom általi használatában is. A faanyag és más erdei termékek hagyományos használata mellett nem szabad elfeledkeznünk azokról a potenciális termékekről, amelyeknek a jövőben lehet majd piaci értékük.

Fontos megjegyezni azt is, hogy a biodiverzitás megőrzése általában az ökológiai és ökonómiai kockázat csökkentését eredményezi.

A gazdálkodás lehetőségei a biodiverzitás-védelemben

Az erdészek a következő megközelítéseket használhatják fel eszközként a természetes biodiverzitás megőrzésére és növelésére:

- őshonos fajok használata; ez azért fontos, mert számos állat- és növényfaj lépett kapcsolatba az őshonos fafajokkal az evolúciós fejlődés folyamán;

- az erdőszerkezet változatosságának növelése az erdőfelújítás, az erdőnevelés és a fahasználatok segítségével térben és időben megfelelően elrendezett élőhelyi sokféleség létrehozásával;

- a lábon álló és fekvő holt törzsek, az üreges fák, az előregedett egyedek stb. szükséges mennyiségben és eloszlásban való meghagyása;

- a speciális élőhelyek védelme az erdőkben (vizes élőhelyek, sziklakibúvások, homokbuckák stb.);

- a természetellenesen túlnépesegett nagyvadállomány és más, az erdőt nagy területen kizsaroló növényevő populációk sűrűségének szabályozása.

Stratégiák

A PRO SILVA elveket követő erdőgazdálkodás általánosan szolgálja a biodiverzitást és különösképpen a faji diverzitást.

A biodiverzitás fenntartása és megőrzése az erdőben a gazdasági célok mellett az erdészeti célrendszer szerves részét kell, hogy képezze.

A biodiverzitás védelmét a középtávú gazdálkodási terveknek kell tartalmazni és elősegíteni.

(folytatjuk)